

gyagos, fiatal lány, a nevét nem tudom, de néhány mozdulatának vizionárius szépségét sohase fogom elfelejteni. Itt valóban a test fátyolán át megjelent a lélek és ez a legtöbb amit a kino adhat.

(Németország)

GERÓ GYÖRGY

TOLL ÉS TETT

Új költők könyvei

Szabó Lőrinc: Föld, Erdő, Isten. (Kner Izidor kiadása. Gyoma 1922.) Ami ebben a könyvben leginkább meglep, az a versek érett koncepciója, művészi egyensúlya, disztíngvált egyszerűsége; csupa olyan tulajdonság, ami fiatal költő első könyvében szokatlan. Pedig Szabó Lőrinc a „Nyugat” talajából, a Babits-versek káprázató fényvarázsában, a Kuberti stílushagyományok levegőjében lombosodott ki, ami még akkor is döntő hatással kellett volna legyen kifejezőmódja fejlődésére, ha — miat minden erős egyéniség — lírai elményel, viziói és indulatai adekvát formáját, senki másból el nem használt nyelvi eszközét magából a lélek anyagából akarja kifejleszteni. De van ezenkívül még valami, ami felületes szemléletre ellenmondásnak látszik Szabó Lőrinc egyéniségében. És ez: az a távolság, mely Baudelaire, Stefan George és Omar Chájjam — tehát a legeszigorított, legartisztikusabb, legzeneibb költők — szokatlan formaművészettel csillogó fordítója és a rímelen, cifrázatlan, szinte mestelen versek költője között feszül. De mondom: ez az ellentmondás csak látszólag s. Mert a Szabó Lőrinc verseinek disztelen felülete alatt a legszigorított művészi szempontok szerint épül ki szerves kompozícióvá a vers. És ez — az asszociációk halk harmoniája, a képek tiszta és izléses vonalvezetése, a kifejezőeszközök zengő egysége — magas kultúrára vall. Szabó Lőrinc érzés-skálája meglehetősen szűk, de bensőséges és megkapó. Minden verséből nemes emberiség és szerelme, áhitata, boldogsága, keserősége, hite és döbbenete visszhangzik („Szomorú testvereim, emberek...”) Szóhoz az önmaga gyönyörűségére játszott művészkedésnek a legcekevőbb nyoma se látszik. Minden szavát az etikai felelősségérzet komor tudata tömöríti súlyossá és varázslatossá:

... Körülöttünk a bátrabb
börtönbe-láncoltat testvére őzri:
vasbilinestet a testvér vasszurony...
A sapadt csüggedés fegyverei
vagyunk és tétován lengve a szelben
tudjuk, hogy itt minden fölösleges
s meghallani se merjük a varázsszót:
Elromlott minden; kezdjétek újra!

Nagy gazdagodást jelent ennek az igaz költőnek a könyve az új magyar líra megzavarodott hangversenyében. Biztos kézzel formálta meg a maga élményeit, képeit és nyelvét és itt-ott már kimondta azt, amiben az egész intellektuális magyarság tragédiája benne zúg, mint kagylóban a tenger moraja.

Raith Tivadar: Szerelme, harc, hit. (A „Magyar Írás” kiadása. Budapest 1922.) Az ifjúság önmagában még nem erény. Irodalmi értéké csak akkor válik, ha művészi eszközök szuggesztívitásával sugázzák ki egy élmény pillanatnyi-

gából a testi fiatalságon, éveken és mulandóságon diadalmaszkodó életét. Raith Tivadarban ez az évektől el nem határolt, fizikai fiatalságban el nem szigetelt fiatalság feszül, nyugtalanít, harcra, tanul és tanít. Megfiatalodni tanít; deálni a mulandóság rög törvényeivel, az egyéni kifejezőmódot kéri-lehetlenül determináló időbeli kényszerűséggel. Mert fiatalság, győzelmes fiatalság az, amikor a harminceves Raith Tivadar érdekes revijében, a „Magyar Írás”-ban a húszévesek lélek-hódító hadjáratát vezeti rohamra egy kisorvadt és terméketlen l'art pour l'art-művészet romjai fölött. És győzelmes fiatalság az, amikor szakítani tud a maga nemzedékének korlátozott, egyoldalú, individualisztikus élet- és művészet-szemléletével, hogy új formát, új nyelvet és új lendületet teremtsen a benne felsiklító új ember vívódásának. Mi sem természetesebb, mint hogy ennek az önmagával küzdött élet-halálharcnak, ennek a fogcsörgató lélekvajadásnak minden megnyilatkozása nem lehet kerek, bevezett, tökéletes remek; hogy a költői fiatalság büszke kúrta-zólamból még gyakran kihallatszik egy-egy puffogó hamis hang, egy-egy formai gúker: De ez is úgy ríkt ki a teitzengésű és a prózai költemények szinfóniájából, hogy erőjükkel Raith jóvendő útjának meredek ívét sejtetik. Mi, akik szeretettel figyeljük a hit fanatizmusából fűtött viaskodását önmagával, az elavult előítéletekkel és a művészet hazug sarkantájaival, — mi tudjuk, hogy néhány újabb írásával (Legyőztök, Tavasz szél) már messze túlfeljött az a könyv horizontján és várjuk, hogy az a három szó, melyet a könyv címül adott, a szerelme, a harc, a hit — nemcsak arra egy tiszta, biztos és emberi művészet tüzeiben forr ki új harmóniává.

Mihályi Ödön: Márciusi tribün. (Pallas kiadása. Kőcsice 1922.) Ujjongó pátosz, az élet kozmikus orgona-zenét harsog ezekben a versekben. Mihályi Kassák Lajos és a Ma költőinek nyomán indult, de eltávolodott tőlük és most a Tűz csehszlovákországi gárdájához tartozik. Ez a könyve — bár itt-ott még kihallani az idegen versek visszhangját — már egészen az ő egyéni harcától hangos. Az egyszerűség és jószág vágya, a szerelme embertársi eszmeisége, a gyermek diadala, a idő dübörgő ritmusa szóval meg Mihályi verseiben. A falu új lényegét villantja meg, — nem azét a faluét, mely idyllikus és álmatag képek két élményt, hanem a lélek-emésztő, nyomorult és gonosz falut, melynek trágárszágú nyári éjszakáiból a szenvedés és bűn bűze bőfög. Mihályi kétségteletlenül egyike az új lírikus-nemzedék leg-erősebb és legfejlődéskénebb tehetségeinek. Némei verse (Falu, Kürtökért, Pro domo) egyszerű magaslatoakat látat.

Simon Mezeyhórt: Hitelesség testvérisége. (Pallas kiadása. Kőcsice 1922.) Aki a költő jelentőségét a versel jószágán, a vers jószágát a forma szuggesztívitásán méri, — az ne vegye a kezébe ezt a könyvet. Mert nem versek ezek; legalább is nem a szokványos értelemben vett versek. Csak formátlan, zúzott, faldokló kiáltásai egy olyan lelkiismeretnek, mely már büszke tudattal viseli az időből beléje súlyosult felelősséget. Még temérdek ríktó szó, zavaros fogalom torlódik szemel viziói közé, de mögöttük már telhangzik a jóvendő morál élnemíthetetlen követelése. Nem versek ezek, hanem az új életformák és új közösség formái, hitvallásai, fohászai, jalkiáltásai, melyek ma még csonka, zavaros, torz formában dagályoskodnak. Nem versek ezek a versek, de aki írta: ígértes ember.

Aranyműves János és Csuka Zoltán: Utak. (Az Út kiadása. Novisad 1922.) Két fiatal költő, kinek a Ma aktivistáin

át régen divatja mult francia és német költőkől átvett vers-architektúrája mögött már a jövő generáció reggeli himnusza köszönt. Mindegyik versikk: formabontás; a szavak törmelekeinek új rendbe tornyosodása. Még nem dal... de dac, mely a grammatika kövült valóságá ellen az élet igazabb valóságát hirdeti. „... a távoli keleten még égnek a petróleumlámpák, szemünk rátapadt a fényre, de csak mi jobban értenek a malterhoz meg a munkanapokhoz Testvér...” Ma még a kétség, a vívódás és a szenvedély zakatol a szét-tördelt sorokból, de holnap talán már térben és időben harmonikusabb versekből zendül ki lírájuk.

f. z.

FOLYÓIRATOKBÓL ÉS ÚJSÁGOKBÓL

Egy román folyóirat, a „Cele Trei Crisuri” a Tűz Európa-Ankét-jéről

Az oradea-marei-nagyváradai „Cele Trei Crisuri” román folyóirat cikket írt legutóbbi számában a Tűz Európa-Ankét-jéről. Többek között ezeket írja: Kilehet-e majd menteni az európai kultúrát azokból a romokból, amelyekbe a nagy világháború kataklizmái döntötték? Ezzel a kérdéssel a legnagyobb komolysággal a Tűz, ez az elsoránd modern magyar folyóirat foglalkozik, amely most egy ankétet indított meg e kérdéssről a világkultúra legtekintélyesebb egyéniségeinek részvételével. Az ankét kérdései ezek:

1. Hisznek-e a mai alakjában megmutatkozó európai kultúra fejlődésének lehetőségében;
2. ha nem: milyennek képzelik az emberiség jövődét útját és
3. mi a kultúra szellemi vezéreinek (gondolkodóinak, íróinak, művészeinek) feladata e tönkélmi válság idején?

Més szóval: Az európai kultúra beteg, injekcióra van szüksége; mi lesz vajjon betegségének széruma? Nem tudom, mily feleleteket fognak adni a világ tekintélyei. De úgy látszik, az ankét kezdeményezői inkább a kelet-európai kultúra sorsa iránt aggodnak, amely még egészséges és energiákat rejt. A nyugat-európai kultúra beteg, erőtlén, sorvadásos, úgy hogy kétséges, fog-e még tudni ezután többet adni, mint amennyit eddig adott? Minthogy, úgy látszik, Európa majd minden civilizált népe produktívitásának maximumát immár kifejeztette.

... De ne feledjük, hogy itt, Európa e részében van még néhány egész erős, fizikailag és erkölcsileg egyformán életképes nép, amely eddig az európai szinten nem szerepelt komolyan és amely új életet fog hozni az európai kultúrába. Ezek közt vannak a románok és a magyarok, élő példák; ezekre a népekre fog, úgy látszik, a jövő európai kultúrájának súlypontja áthelyeződni.

Demokrácia Kelet-szibériában

Az amsterdami Telegraaf egy munkatársa hosszabb beszélgetést folytatott egy amerikai publicistával, aki legközelebb „Orvin Keith” álnev alatt „The Far-Eastern Republic of Siberia” címmel ad ki egy könyvet Alien and Unwin-nél Londonban. A Távoli-Kelet köztársaságáról csak keveset tud az átlag-európai, mert napilapjaink értesüléseien új államról meglehetősen hiányosak voltak;

— Nagyon jó vagy.
— Nem szeretlek eléggé? Mindenkinél

— Én nagyon szeretlek, de egy ember nekem nem tudja a világot adni — hang-

fészekből hirtelen felcsapó láng. Vágyat éreztem, hogy Ambrusra vessem magam